

הַלְבוֹת נֹזְקֵי מָמוֹן פָּרָק ז

א. שׁוֹר שֶׁקָּשְׁרוּ בְּעֶלְיוֹ בְּמוֹסָרָה, וְנָעַל בְּפָנָיו כְּרָאוֹי, וַיֵּצֵא וְהִזִּיק אִם תָּם הוּא, מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֹזֶק. וְאִם הָיָה מוֹעֵד, פָּטוּר: שֵׁנֶאמַר "וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ, בְּעֶלְיוֹ" (שְׁמוֹת כ"א, לו') הֵא אִם שְׁמָרוּ, פָּטוּר; וְשָׁמֹר הוּא זֶה. וְאִם הִזִּיק בְּדָבָר שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ מִתְחַלְתּוֹ, כְּגוֹן שֶׁאֲכַל דְּבָרִים הָרְאוּיִין לוֹ, אוֹ שֶׁבַר בְּרָגְלוֹ כְּדֶרֶךְ הַלוֹכֹה פָּטוּר מִלְשַׁלֵּם.

ב. הָיָה מוֹעֵד לְקָרֵן יָמִין, וְאִינוּ מוֹעֵד לְקָרֵן שְׁמָאל, וַיֵּצֵא אַחֵר שֶׁשְׁמָרוֹ כְּרָאוֹי, וְנִגַּח בֵּין בְּקָרֵן יָמִין בֵּין בְּקָרֵן שְׁמָאל מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֹזֶק.

ג. בְּהֶמָּה שֶׁחִבְלָה בְּאָדָם, בֵּין בְּכוֹנָה בֵּין שְׁלֹא בְּכוֹנָה אִם תָּמָה הִיא, מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֹזֶק מְגוּפָה; וְאִם מוֹעֵדָתָּהּ, מְשַׁלֵּם נֹזֶק שָׁלֵם: וּפָטוּר מִן הַשִּׁבְתָּה, וּמִן הַבִּשְׁתָּה, וּמִן הַצֵּעֵר, וּמִן הָרִפּוּי שֶׁאֲרֻבָּעָה דְּבָרִים אֵלּוּ, לֹא חִיבָה תוֹרָה בָּהֶן אֲלֵא לְאָדָם שֶׁחִבַּל בַּחֲבֵירוֹ; אֲבָל בְּהֶמְתּוֹ שֶׁחִבְלָה בַּחֲבֵירוֹ הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִזִּיקָה מִמוֹנָהּ, שְׁאִינוּ חִיב אֲלֵא נֹזֶק בְּלִבָּד.

ד. לְפִיכָךְ שׁוֹרוֹ שֶׁבִּישׁ, פָּטוּר; וְאִם בִּישׁ הוּא בְּעֵצָמוֹ, חִיב כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְשׁוֹרוֹ שֶׁחִבַּל בְּאֲבִיו אוֹ בְּאִמּוֹ, אוֹ שֶׁהִדְלִיק גְּדִישׁ חֲבֵירוֹ בַּשִּׁבְתָּה חִיב בְּנִזְקָיו; וְאֵלּוּ הָיָה הוּא בְּעֵצָמוֹ הָעוֹשֶׂה זֶה, הָיָה פָּטוּר מִלְשַׁלֵּם כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

ה. הַמְכַּנִּיס שׁוֹרוֹ לַחֲצֵר בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא בְּרִשׁוֹתָּהּ, וְנִגָּחוּ שׁוֹרוֹ שֶׁלְבַעַל הַבַּיִת אוֹ נָשְׁכוּ כְּלָבוֹ פָּטוּר. וְאִם נִגַּח הוּא שׁוֹרוֹ שֶׁלְבַעַל הַבַּיִת אִם הָיָה תָּם, מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֹזֶק; וּמוֹעֵד, מְשַׁלֵּם נֹזֶק שָׁלֵם כְּדִין הַנוֹגֵחַ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים.

ו. נָפַל לְבוֹר שֶׁבְּחֲצֵר זֶה, וְהִבְאִישׁ אֶת מִימָיו אִם הִבְאִישׁ מִיָּד בְּשַׁעַת נִפְלָה, חִיב בְּנִזְקֵי הַמַּיִם. וְאִם אַחֵר זָמַן, פָּטוּר: שֶׁהָרִי נִעְשָׂה הַשׁוֹר תִּקְלָה כְּבוֹר; וְהַמַּיִם הָרִי הֵן כְּכֹלִים, וְלֹא מְצֵאֲנוּ בּוֹר שֶׁחִיב בּוֹ עַל הַפְּלִים כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְאִם הַכְּנִיס בְּרִשׁוֹתָּהּ, בְּעַל הַשׁוֹר פָּטוּר; וְאִם קָבַל עָלָיו בְּעַל הַבַּיִת לְשָׁמֹר, הָרִי הוּא חִיב בְּנֹזֶק הַשׁוֹר שֶׁנָּפַל לְבוֹר.

ז. הַכְּנִיס שׁוֹרוֹ לַחֲצֵר בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא בְּרִשׁוֹתָּהּ, וְהִזִּיק אֶת בְּעַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁהִזִּיק בּוֹ בְּעַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁחָפַר בַּחֲצֵר בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת בְּעַל הַשׁוֹר חִיב בְּנִזְקֵי חֲצֵר; וּבְעַל חֲצֵר חִיב בְּנִזְקֵי הַבוֹר, שֶׁהָרִי הָיָה עָלָיו לְסִתְמוֹ.

ח. הִזִּיק בְּעַל הַבַּיִת אֶת הַשׁוֹר אִם הִזִּיקוֹ שְׁלֹא לְדַעַת, פָּטוּר: שֶׁהָרִי אוֹמַר לוֹ לָמָּה נִכְנַסְתָּ שְׁלֹא בְּרִשׁוֹתָּהּ, עַד שֶׁשִּׁגְגַתִּי בָּךְ. וְאִם הִזִּיקוֹ לְדַעַת, חִיב נֹזֶק שָׁלֵם: מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רִשׁוֹת לְהוֹצִיאָו מִרִּשׁוֹתָּהּ; אֲבָל לְהִזִּיקוֹ, אֵין לוֹ רִשׁוֹת.

ט. שְׁמִין לְנֹזְקִין. פִּיּוּצָד: הָרִי שֶׁשְׁבַר כְּלִי שֶׁלְחֲבֵירוֹ, בֵּין הוּא בֵּין בְּהֶמְתּוֹ אֵין אוֹמְרִין לְמַזִּיק קַח אֶתָּה אֶת הַכְּלִי הַשְּׁבוּר, וְשַׁלֵּם לָזֶה דָּמֵי כְּלָיו; אֲלֵא אוֹמְרִין כְּמָה פָּחַת הַכְּלִי מִדָּמָיו, וְנוֹתֵן לוֹ כָּל הַפָּחַת אִם הָיָה הַמַּזִּיק מוֹעֵד, אוֹ חֲצֵי הַפָּחַת אִם הָיָה תָּם: שֵׁנֶאמַר "וְהֵמָּה, יִהְיֶה-לוֹ" (שְׁמוֹת כ"א, ל"ד; שְׁמוֹת כ"א, לו'), לְנֹזֶק.

י. פָּחַת הַנִּבְלָה, עַל הַנֹּזֶק; וְשִׁבְחַת הַנִּבְלָה, חוֹלְקִין אוֹתוֹ הַנֹּזֶק וְהַמַּזִּיק. פִּיּוּצָד: שׁוֹר שׁוּוֹה מְאֻתִּים שֶׁנִּגָּחוּהוּ וּמֵתָהּ, וְהָרִי הַנִּבְלָה שׁוּוֹה בְּשַׁעַת מִיתָהּ מְאֻהָ, וּבְשַׁעַת עֲמִידָהּ בְּדִין פְּחָתָהּ וְהָרִי הִיא

שווה שמונים אין המזיק משלם אלא מאה; ואם היה תם, משלם לו חמשים מגופו.

יא. השביחה הנבלה, והרי היא שווה בשעת עמידה בדין מאה ועשרים הרי המזיק משלם לו תשעים, אם היה מועד; ואם היה תם, משלם חמשה וארבעים מגופו: וזה הוא שנאמר "וגם את-המת, יחצוץ" (שמות כא, לה), שבת הנבלה יחצוץ.

יב. שור שווה מאתים, שננח שור שווה מאתים והפחיתו חמשים, ובשעת עמידה בדין השביח הנזק, והרי הוא שווה ארבע מאות, ולולא זה החבל שהפחיתו, היה שווה שמונה מאות, בין שפטמו בין ששכח מאליו אינו נותן לו אלא כשעת הנזק. כחש מחמת המכה בשעת עמידה בדין, והרי הפחת שווה מאה נותן לו כשעת עמידה בדין.

יג. השביח המזיק בשעת עמידה בדין אם מחמת שפטמו שבת, אינו משתלם ממנו אלא מה שהיה שווה בשעה שהזיק; ואם מחמת עצמו השביח, משתלם חצי נזק ממנו כשעת עמידה בדין.

יד. על המזיק לטרח בנבלה, עד שממציא אותה לנזק. כיצד: כגון שנפל השור לבור ומת מעלה הנבלה מן הבור, ונותנה לנזק. ואחר כך שמין לו פחת הנבלה שנאמר "כסף ישיב לבעליו; והמת, יהיה-לו" (שמות כא, לד), מלמד שהוא חייב להשיב את הנבלה ואת הפחת שפחתה מן החי לנזק; ואם היה תם, חצי הפחת כמו שבארנו.